

Hittanári szak a Bessenyei György Tanárképző Főiskolán

Előzmények

A nyíregyházi Bessenyei György Tanárképző Főiskolán az 1990/91-es tanévben hitoktatói képzés indult el. Ennek gyökerei négy évtizeddel ezelőtti időre nyúlnak vissza. A tanárképző jogelődje, mint ismeretes, az a nyíregyházi középfokú tanítóképző volt, amelyen nemcsak tanító-, de kántortanító-, kántor- és hitoktatóképzés is folyt, azonban ezek a szakágak az iskolák államosításával egy időben elsorvadtak, megszűntek. Mivel a város a magyar görögkatolikus egyház püspöki székhelye, az is érthető, hogy ennek az egykori kántor- és hitoktatóképzésnek görögkatolikus jellege volt, bár magába a tanítóképzőbe más vallású növendékek is jártak, és a maguk vonalán szintén eljuthattak kántortanítói, hitoktatói képzettségig és beosztásig.

Ez a képzési lehetőség tehát az elmúlt évtizedekben mintegy téli álmát aludta. Az elmúlt tanévvel párhuzamosan azonban rendszerváltás zajlott le, amely lehetővé tette, hogy az iskolákban újra nagyobb szerepe legyen a hitoktatásnak, régi egyházi iskolák visszaállítása és újak létesítése is felmerült. Egyúttal az is világossá vált, hogy az egyházak — épp az elmúlt évtizedek következtében — nem rendelkeznek elegendő utánpótlással, s ha lépést kívánnak tartani a kor követelményeivel, új képzési formákra van szükségük. Ez a gond különösképpen ránehezedett a görögkatolikus egyházra, mert míg római katolikus vonalon sokhelyütt folyt már az előző években is hitoktatói képzés nagyobb központokban, plébániákon, és néhány más nagyobb egyház keretében is voltak hasonló próbálkozások, addig egyházunk egyetlen nevelési formája a teológusképzés volt — a nyíregyházi Hittudományi Főiskolán és kis részben a budapesti Pázmány Péter Hittudományi Akadémián —, ez azonban kizárólag a papi utánpótlás nevelésére korlátozódott.

1990 nyarán egészen sürgetővé vált az igény világi (tehát nem papi) hitoktatók kiképzésére. Már a máriapócsi nyári hitoktatói tanfolyam is igazolta, hogy ugrásszerűen megnőtt az érdeklődés a hitoktatás, illetve a hitoktatói munka iránt. Egy-egy ilyen „gyorstalpaló” kurzus azonban nem pótolhatja a szakszerű felkészítést. Ezért a hajdúdorogi egyházmegye több formában is megindította a hitoktatói képzést. Hajdúdorogon — ahol egyébként az új tanévben görögkatolikus általános iskola kezdte el működését, amely jövőre várhatóan már gimnáziumi osztályt is indít majd — hitoktatói kurzus és kántortanfolyam is beindult, kéthetenként, szombatonként tartott konzultációkkal, hároméves időtartammal. Nyíregyházán ugyancsak ebben az évben megkezdte munkáját az ún. civil teológia is, tehát a világiak számára szervezett levelező teológiai oktatás, amelynek konzultációi szintén minden 2. szombaton vannak. Ez lényegében hittudományi főiskolánk második kara a teológusképzés mellett. Ezt öt évre tervezzük. Ez a levelező tagozat több mint hitoktatói kurzus, hiszen a „nappali” teológiával egyenértékű végzettséget biztosít, de elképzeléseink szerint három év után hitoktatói oklevelet is kaphatnak hallgatóink.

Ezek szervezésével párhuzamosan azonban püspökségünk felvette a kapcsolatot a nyíregyházi tanárképző főiskolával is. Abból a feltételezésből indultunk ki, hogy a hitoktatói munkába nemcsak olyanok szeretnének bekapcsolódni, akik valahol már

működnek, tevékenykednek, és most ezzel is szeretnének foglalkozni, hanem a kifejezetten pedagógusi hivatásra készülő fiatalok is, akik így mintegy „menet közben”, főiskolai éveik alatt elsajátíthatják a hitoktatói tennivalók csínját-bínját is.

A szak megszervezése

Dr. Keresztes Szilárd hajdúdorogi megyés püspök 1990. június 18-án kelt levelében kereste meg a tanárképző főiskolát, és kérte meg annak vezetőségét, tegye lehetővé, hogy az intézményben hitoktatók képzése induljon meg. Ebben a levélben kifejezetten görögkatolikus hitoktatókról esik szó, éppen az említett tradíciók és a helyi adottságok alapján, tudniillik, hogy Nyíregyháza a görögkatolikus egyház tényleges központja, és itt van olyan tanári kar a hittudományi főiskolán, amely a képzés színvonalát biztosítani tudja. A későbbi tárgyalásokban az a gondolat került előtérbe, hogy más vallású hallgatók is látogathatják az előadásokat, oklevelet szerezhetnek, az azonban természetesen az illető egyházi közösségén múlik, alkalmazzák-e őket a későbbiekben hitoktatóknak a maguk egyházán belül.

Keresztes püspök azt kéri e levelében, hogy ez a tervezett kurzus „szabadon választott harmadik szak” lehessen a főiskolán, és vázolta, milyen tantárgyak meghirdetése képzelhető el majd ezen. Ezek a tárgyak részben szilárd teológiai alapot kívánnak nyújtani a hallgatóknak (hittani ismeretek, erkölcsan, bibliai ismeretek, egyháztörténelem), részben pedig hitoktatói pedagógiai munkájukat készítik elő (keresztény antropológia, valláslélektan, valláspedagógia, szertartástan, hitoktatói módszertan). A levél jelzi azt is, hogy tantárgyfelsorolása nem tekinthető véglegesnek, mert a Magyar Katolikus Püspöki Kar országos szinten egységesíteni kívánja a hitoktatói képzést, tehát a szak tartalmi része még módosulhat. A megyés püspök koncepciója szerint a főiskola négy évfolyama alatt a hallgatók évenként 3—3 tantárgyat hallgatnának, heti 2—2 órában.

A tanárképző főiskola a feléje nyújtott jobbbaráti kézszorítással elfogadta. Dr. Székely Gábor főigazgató 1990. június 20-án kelt levelében összehívta a főigazgatói tanácsot, amely azután július 13-án gyűlt össze, és ezen az ülésen megszavazta, hogy az 1990—91-es tanévben beindulhat a főiskolán a hitoktatói szak, harmadik szakként. A tanács a kedd délutáni „sávot” (14 és 20 óra között) bocsátotta rendelkezésre az előadások megtartására. A kiadott tervezetben ekkor még az szerepelt, hogy a szak elvégzése után a tanárképző adná majd ki az oklevelet, „katolikus hitoktató” bejegyzéssel. Ez az elképzelés a későbbiekben módosult. A tanácsülés jegyzőkönyve szerint a főiskola térítés nélkül biztosít szemináriumi helyiséget, illetve előadótermet a hitoktatói szakhoz. Kifejezi azt is, hogy oktatókról a Hittudományi Főiskolának kell gondoskodnia, és a társintézmény feladata a szakmai színvonal garantálása is.

A főiskolai tanács döntéséről a főigazgató tájékoztatta a Művelődési és Oktatási Minisztérium illetékesét, Szövényi Zsolt osztályvezetőt, valamint Keresztes püspököt és a hittudományi főiskola rektorát, dr. Pregun Istvánt. Utóbbiak jelezték Székely főigazgatónak, hogy a tanács határozata megfelel az előzetes megbeszéléseknek.

Ezután született meg az az együttműködési okirat, amely lehetővé tette a szak tényleges megindítását. Ezt az okmányt 1990. szeptember 1-jén írta alá a két főiskola vezetője. Eszerint ez az új szak „kölsönös előnyöket biztosító, oktatási-nevelési területen való együttműködés”. Az okmány már nem is egyszerűen „hitoktatói” szakról beszél, hiszen az esetleg azt feltételezné, hogy csak az általános iskola alsó tagozataiban való hitoktatásra készít fel, hanem „általános és középfokú oktatás”-ba való be-

kapcsolódásról, és így kifejezetten hittanári szakról. Ez merőben új mozzanat, még a tárgyalás korábbi szakaszaihoz képest is.

Az együttműködési okmány leszögezi, hogy ez a „hittanári szak harmadik szak”. Tehát első vagy második szakként még nem vehetik fel a hallgatók. Mint ismeretes, új szakot csak a minisztérium létesíthet, önálló hitoktatói-hittanári szak kialakítása esetleg a következő évek feladata lehet. Az okmány egyértelműen kimondja azt is, hogy „e képzési formában a tanárképző főiskola hallgatói vehetnek részt”, s hogy azok a hallgatók, akik nem első évben kezdik a kurzust, a szakot „levelező úton fejezhetik be”.

Az együttműködési okmány — a főiskolai tanács döntésének megfelelően — hangsúlyozza, hogy a szak „szakmai hálótérvt a hittudományi főiskola állítja össze”, de hozzáteszi: „a hallgatók anyakönyvezését, tanulmányainak adminisztrálását, szociális ügyeit a tanárképző vezeti”.

A főiskola ennek megfelelően a beiratkozások idején meghirdette a hittanári szakra való jelentkezést. Harmincegy hallgató jelezte szándékát, hogy részt kíván venni a szak előadásain. Így az 1990/91-es tanévben — más fakultatív tárgyakhoz hasonlóan — október 1-jével beindult a hittanári szak munkája.

Az első tapasztalatok

Az új kurzus első évében három tantárgyat hirdettünk meg: keresztény antropológiát, amely a keresztény filozófia és teológia emberképét kívánja közvetíteni, előadója: dr. Király Ernő, a budapesti Hittudományi Akadémia magántanára, múlt évtől a hajdúdorogi görögkatolikus iskola és más oktatási intézmények rektora, bibliai ismereteket, őskeresztény irodalomtörténet címmel, előadója: dr. Kaulics László nyíregyházi teológiai tanár, buji paróchus, és egyháztörténelmet, melynek előadója: dr. Pirigyi István teológiai tanár, debreceni lelkész. Már e felsorolásból is kiderül, hogy ezek a kollégák milyen áldozatot vállalnak azért, hogy a hétnek ezen a keddi napján sok-sok kilométerről is ideérjenek és előadjanak. A hittudományi főiskola e sorok írójára bízta a „képzés szervezését”, így a két főiskola közötti közvetítést, a menet közben felmerülő problémák megoldását. A félév folyamán néhány szeminárium foglalkozást magam is tartottam.

Ami hallgatóinkat illeti, a legkülönbözőbb szakokról verbuválódtak. Jó néhányuk énekszakos, magyarszakos, tanítóképzős, de van közöttük történelemszakos, matematikus vagy épp biológiaszakos is. Nem tartjuk számon, ki milyen vallású, de a beszélgetések során kiderült, a résztvevők jórésze görögkatolikus, néhányuk római katolikus, de van közöttük református vallású is.

Mikor kiderült, hogy viszonylag népes hallgatótáborról lesz szó, a főiskola az egyik nagy előadótermet bocsátotta rendelkezésünkre. Az efféle termék ridegségét ismervé, néha úgy tűnik, megfelelőbb lenne nekünk valamelyik kisebb szeminárium terem, amely bensőségesebb hangulatot teremthet.

Láthattam azt is, hogy nemcsak az előadók, de a hallgatók számára is komoly teljesítményt jelent a kurzuson való részvétel, hiszen két, rendszerint ugyancsak nehéz szak mellett „ráadásként” kell hallgatniuk a teológiai tárgyakat, s ezek nemigen helyezhetők el eddigi ismerteik körében. Úgy látom, viszonylag még az egyháztörténet „emészthető” a legkönnyebben, de a biblikum — a sok öszövétségi könyv adataival — és a filozófiai jellegű antropológia már nehezebben megközelíthető számukra. Ennek ellenére a kurzusra jelentkezettek jórésze kitartott az év folyamán, és csak a vizsgaidő közeledtével mutatkozott némi „lazítás”. Bizony, amikor más tárgyakból egy-egy „zárthelyi” következett, ugyancsak megritkult a hallgatóság.

Szintén a „harmadik tárgy”-jellegnek tulajdonítható az is, hogy a hallgatók a szak félévi vizsgáit nem tudták letenni a többi tárgy, szak számára kitűzött határidő keretében. A vizsgaidőt meghosszabbítottuk majd egy hónappal, így aztán a hallgatók jórésze eleget is tett a követelményeknek. Sajnos, az indulók közül öten lemorzsolódtak, s ez szerintem annak tulajdonítható, hogy, mint említettem, sok megterheléssel kell számolniuk. De bizonyára szerepe van ebben annak is, hogy a hallgatók annak idején egyszerűen nem tudhatták, miből is áll majd ez a kurzus, és talán túl elméletinek találták a bevezetett tárgyakat. A kérdés szakmai része bennünket, előadókat érint: hogyan tudjuk a jövőben mondandónkat érdekesebbé, vonzóbbá tenni, anélkül, hogy a főiskolai színvonalból engednénk. Mert a dolog másik része éppen ez: most, hogy az iskolákban újra terepet kap a hitoktatás, ez komoly alapokat, elméleti és gyakorlati felkészítést igényel, amely bizonyos követelményekkel jár együtt.

Ahogy közeledett az első félév, úgy vált egyre sürgetőbbé a kérdés: ki adja az igazolást a részvételtől, illetve a vizsgákról. Mivel a kurzus végső soron a hittudományi főiskola „kihelyezett” egysége, közös megegyezéssel végül arra jutottunk, hogy lecke-könyvet a hittudományi ad, ebbe kerül bejegyzésre, hogy a hallgatók milyen tantárgyakat vettek fel, ezeket meghallgatták, és a megfelelő tárgyakból levizsgáztak. Most, félévkor egyébként csak két vizsgaköteles tárgy volt: az antropológia és a biblikum. Az előadók írásbeli vizsgára adtak lehetőséget.

Mint említettem, először az az elképzelés merült fel, hogy a hallgatók valamikor majd a tanárképző főiskolától kapnak oklevelet. Ez a terv időközben úgy módosult, hogy — mivel a kurzus szakmai részéért a teológia felel — a hittanári oklevelet a hittudományi főiskola adja majd ki. Erre azonban csak három és fél év múlva kerül sor, véleményem szerint, addig sok minden módosulhat.

Újabb tervek is születtek. A tanév során felvetődött az a gondolat is, hogy a tanárképző tanítói szakán is lehetővé kellene tenni a kifejezetten *alsó tagozatos* hitoktatók képzését. A tárgyalások erről még folynak, lehetne a már működő kurzusba olvasztani ezt a képzést — mint ahogy már van is néhány tanítószakos hallgatónk itt —, de lehetne szakkollégiumot is kialakítani a tanítói szakon, amely mind a három évet végigkísérné.

Nyitott kérdés még az is, hogy azok a hallgatók, akik nem elsőévesként kezdték el a hittanári szakot, hogyan folytatják tanulmányaikat. A megegyezés szerint „levelező úton”. Ám a tanárképzőn nem folyik levelező oktatás. Valószínű tehát, hogy a „kiröppenő” hallgatók a hittudományi főiskola említett levelező tagozatán hallgatják majd azokat a tárgyakat, amelyek szükségesek ahhoz, hogy a hittanári oklevelet megszerezhessék. Ennek „hálóterve” még „kialakítás alatt” van.

A hittanárképzés mindenesetre már megindult a nyíregyházi tanárképzőn. Mindezt összevetve, ez jó alapokat teremt arra, hogy a környék, sőt az ország más vidéki iskoláiba is olyan pedagógusok kerüljenek ki, akik más szak mellett hitismeretekre és valláserkölcsekre is nevelhetik majd a gyermekeket, és ezzel hozzájárulhatnak ahhoz a pluralizmushoz, amely kifutást enged a különböző világnézeteknek, így a hívő életszemléletnek is. Mivel magam is nyíregyházi „bennszülött” vagyok, különösen örülök annak, hogy a Bessenyei Főiskola elsőik között van az országban azok között a felsőoktatási intézmények között, amelyek teret engednek az egyházaknak, hogy az általuk képviselt szellemi értékekkel jelen lehessenek az oktatásnak és a nevelésnek ezen a szintjén is. Úgy tűnik, a két főiskola között gyümölcsöző együttműködés indult meg. Nemcsak mi járunk be tanártársaimmal a főiskolára, de a tanárképző néhány nevelője is bejár hozzánk nyelveket, éneket, irodalmat tanítani, mindkét főiskola kimondta, hogy óráikat nyitottá teszik, tehát a társintézmény hallgatói bejárhatnak a „másik” előadásaira, sőt a tanárképző főiskola az említett együtt-

működési tervzetben azt is felkínálta, hogy teológusnövendékek is szerezhettek képesítést a pedagógiai főiskolán, bármely szakból. Úgy vélem, a nyíregyházi példa országosan is „mintaerejű” lehet.

DR. ORMÁNDI JÁNOS

Szeged

Tehetséggondozás a szabadsáv és a sávós órák keretei között

1. A tehetségnevelés szükségessége

A mai gyermekek olyan társadalomban élnek, amelyre a gyors változások a jellemzők. A tudományos haladás általánosan elfogadott érték, s a társadalom sok mindent ennek a szolgálatába állít. Az eredmények nem maradnak el: számítógépek, műholdak, atomerőművek stb., de közben a múlt eltávolodik tőlünk — hagyományaink, múltbéli értékeink pusztulásra ítéltetnek —, és a jövő is egyre kiszámíthatatlannabbá válik. Nemcsak a múltunk és jövőnk távolodott el, hanem a jelenünk is bizonytalanra vált. Nincs szilárd értékrendszerünk, amelyhez igazodva támaszt kaphatnánk a gyors változások közepe.

Joggal merül fel a kérdés, válhatunk-e még „felfedezőkké”, kreatív egyénekké ebben a tudományos ismeretözönben.

Minden olyan országban, ahol az életszínvonalat, a kultúrát intenzíven fejleszteni akarják, kiemelt és különösen fontos kérdésként kezeli a tehetségnevelést.

A mai magyar társadalom reformfolyamataiban egyre nagyobb szükség van jól képzett, tehetséges, kreatív emberekre. Ezt nemcsak a tudományos és technikai haladás indokolja, hanem hazánk gazdasági helyzete is. Épp ezért szükséges a tehetségekre minél korábban odafigyelnünk, minden gyerekből kicsalogatnunk a benne rejlő tehetséget, hogy társadalmunk aktív és alkotó tagja lehessen.

Az 1985. évi oktatási törvény megteremtette a lehetőségét annak, hogy minél több kísérleti, kutató iskola működjön országunkban: „... az iskolarendszer fejlesztésében a teljesítmény és a minőség elvét juttassuk érvényre, a magasabb igényszint és a képességek differenciált fejlesztésének követelménye érvényesüljön, s a középser helyett egyre több magas színvonalon működő oktatási intézményünk legyen.” (Gazsó F. 1986. május 13-án Szegeden tartott előadásából.)

Tanulmányunk a szegedi Tarjánvárosi IV. Számú Általános Iskola kísérletében vizsgálja, hogy a szabadsáv és sávós órák milyen lehetőségeket biztosítanak a tehetség-kiválasztásra és tehetségnevelésre. Mielőtt azonban tanulmányunk értékelését elkezdenénk, néhány gondolatban ismerkedjünk meg a szabadsáv és sávós órák fogalmával.

2. Szabadsáv és sávós órák

A szabadsáv és sávós órák új fogalmak a magyar pedagógiában. E megnevezések a közoktatás korszerűsítési törekvései közepette kialakult új oktatásirányítási és iskolaszervezési gyakorlatot takarnak. Alapvető lehetőségeket biztosítanak a szakmailag jól felkészült, alkotó nevelőtestületeknek a helyi nevelési és oktatási rendszerek kialakításához, a kreatív pedagógusoknak a valóban önálló alkotó munkához.